

**Bespreking van 'Een zee van tijd',
'Bij de tijd' en 'Wijzer door de tijd'**

Commissie Pa-Bo

Geschiedenismethoden voor het primair onderwijs

Het is al weer geruime tijd geleden – de periode 1973-1988 –, dat de Commissie Pa-Bo van de VGN, toen nog Commissie Pedak, consumentenrapporten publiceerde van geschiedenismethoden voor het basisonderwijs. Met deze publicatie vat de commissie de draad weer op met een bespreking van de drie momenteel meest gebruikte methoden, die nog niet eerder besproken zijn:

Een zee van tijd van uitgeverij Zwijsen te Tilburg, *Wijzer door de tijd* van Wolters-Noordhoff locatie Houten en *Bij de tijd* – de nieuwe versie – van uitgeverij Malmberg te 's-Hertogenbosch. Hiermee is een volledig besprekingspakket van de geschiedenismethoden voor het primair onderwijs voorhanden. Met dien verstande dat de methode, die recentelijk compleet geworden is, *De grote reis* (Malmberg, 's-Hertogenbosch), een wereldoriëntatiemethode met ruime aandacht voor geschiedenis, nog niet aan bod gekomen is.

De analyse van *Een zee van tijd* is van de hand van Hans Keissen, de analyse van *Wijzer door de tijd* is van Marjolijn du Jour en Gert Olthof en *Bij de tijd (II)* is besproken door Marjan de Groot; de eindredactie is verzorgd door Cees van der Kooij.

Voor de analyse van de drie methoden heeft de Commissie Pa-Bo de volgende criteriumlijst gehanteerd (zie ook C.G. van der Kooij, *Verleden, heden, toekomst*, Groningen: Wolters-Noordhoff, 2001, hoofdstuk 4, paragraaf 4.2):

A DE HANDLEIDING

Op welke uitgangspunten voor geschiedenisonderwijs is de methode gebaseerd?

- visie op ontwikkeling van tijdsbesef en historisch besef bij 4- tot 12-jarigen
 - relatie met kerndoelen voor geschiedenis en leerstof-overstijgende kerndoelen
 - visie op doorgaande lijn van groep 1 t.e.m. 8
 - relatie met wereldoriëntatie
 - samenhang met andere vak- en vormingsgebieden
- Zijn de uitgangspunten gespecificeerd in leerdoelen?
- algemene doelen
 - doelen per leerjaar, per blok, per les
 - betreffen de doelen kennis, inzicht, vaardigheden of attitudes (waarop ligt het accent?)
 - hebben de gepresenteerde begrippen een relatie met de kerndoelen

Wordt de leerstofkeuze verantwoord?

- aandacht voor de eigen geschiedenis van het kind
- aandacht voor lokale, regionale, Nederlandse en mondiale geschiedenis
- aandacht voor de multiculturele samenleving en voor rol doorbreking

Wordt de leerstofordening verantwoord?

- cursorisch / thematisch / concentrisch / longitudinaal / progressief / regressief / lengte- c.q. dwarsdoorsnede
- aandacht voor de ontwikkeling van tijdsbegrip en de tijdbalk
- wijze van periodiseren: traditioneel en / of naar samenlevingsvormen
- de relatie tussen het verleden en het heden

Worden er concrete didactische aanwijzingen gegeven voor adaptief onderwijs?

- basisstof en keuzestof / activiteiten
- aanwijzingen voor (inter)actief en zelfstandig leren, individueel en in groepen
- aanwijzingen voor omgaan met verschillen tussen leerlingen
- aanwijzingen voor gebruik in een combinatieklas

Worden er concrete didactische aanwijzingen gegeven voor:

- de benodigde tijd voor de diverse onderdelen
- concrete historische verhalen of verwijzing naar historische jeugdliteratuur
- aanwijzingen voor functioneel gebruik van de tijdbalk
- verwijzingen naar bruikbare leer- en hulpmiddelen, waaronder ICT
- suggesties voor excursies en werk buiten de klas
- aanwijzingen voor regelmatige evaluatie, zelfcorrectie en feedback

Wordt er vakinhoudelijke (achtergrondinformatie) geboden bij de verschillende (les)onderwerpen? Is er een register opgenomen?

B HET LEERLINGENBOEK

Zijn de uitgangspunten herkenbaar in:

- leerdoelen

- leerstofkeuze

- leerstofordening

Is de weergave van de stof historisch verantwoord en juist in:

- teksten
- afbeeldingen
- kaarten

Hoe is de aansluiting bij de ervaringen en leefomgeving van leerlingen gerealiseerd?

Hoe is de verhouding tussen tekst en beeldmateriaal? Hoe is de verhouding tussen verhalende en informatieve teksten?

Bevatten de afbeeldingen oorspronkelijk materiaal en/of hedendaagse illustraties?

Is het taalgebruik afgestemd op de doelgroep en ook toegankelijk voor allochtone leerlingen?

Zijn de kernbegrippen duidelijk aangegeven en is daarin een duidelijke opbouw aanwezig?

Is de factor tijd in de leerstof verwerkt, gekoppeld aan levenslijnen, stambomen, tijdbalken, tijdlijnen, tijdtafels?

Is de factor ruimte in de leerstof verwerkt, gekoppeld aan functionele kaarten?

Is er een register opgenomen?

C HET WERKBOEK (OF DE VERWERKINGSOPDRACHTEN IN HET LEERLINGENBOEK) EN EVALUATIE

Is de verwerking van de stof in voldoende mate gedifferentieerd?

- tempo
- interesse
- niveau
- basis- en verdiegingsstof

Zijn de verwerkingsopdrachten voldoende gevarieerd?

- kennis
- inzicht
- spel
- creatief werk

Worden de leerlingen gestimuleerd tot actief bezig zijn met geschiedenis in en buiten de school?

- onderzoeksactiviteiten
- doe-activiteiten

Zijn de vragen en opdrachten zinvol voor het bereiken van de leerdoelen?

Zijn er herhalingsopdrachten?

Is er toetsmateriaal bij de methode?

D VORMGEVING EN VARIA

Is de totale uitvoering zowel voor de kinderen als de leerkracht overzichtelijk?

Is de vormgeving uitnodigend?

Wordt er gebruik gemaakt van kopieerbladen en/of verbruiksmateriaal?

Is er een klassikale tijdbalk bij de methode?

Audiocassettes? Videobanden? Vertelplaten?

ICT-materialen? Overige materialen?